

Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:

MANSUROĞLU, S. DAĞ, V. KÖSA, S. DEMİR, F. (2021). Korunan Alanlarda Turizmin Etkisi: Antalya Kenti Örneği. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25 (1) , 215-232.

Korunan Alanlarda Turizmin Etkisi: Antalya Kenti Örneği

Sibel MANSUROĞLU (*)

Veysel DAĞ (**)

Selma KÖSA (***)

Feyzanur DEMİR (****)

Öz: Mevcut turizm alanlarının, yoğun kullanım nedeniyle zarar görmesi, korunan alanların 21. yüzyılda değişen turizm taleplerine yönelik önemli bir potansiyele sahip olması, bu alanları önemli turizm destinasyonları haline getirmiştir. Korunan alanların ülke ekonomisine katkı sağlama amacıyla, gerekli olduğu ve doğru alanların seçilmesi durumunda, uygun planlama çalışmaları yapılarak, daha da önemlisi koruma/kullanma dengesi gözetilerek turizm amaçlı kullanımı önemlidir. Kitle turizminin yaygın olduğu Antalya'da, kent merkezindeki korunan alanların doğru kullanımı turizmin canlandırılması için önemli ve gereklidir. Korunan alanlarda uzun süreli sürdürülebilirliğin sağlanması için turizm faaliyetlerinin dikkatli bir şekilde planlanması, yönetilmesi ve izlenmesi gerekmektedir. Bu alanların turizm amacıyla doğru kullanılması etkin korunmasını da sağlayacaktır. Bu çalışmada Antalya kent merkezindeki farklı koruma statüsündeki korunan alanların turizm faaliyetlerini etkileme ve bu faaliyetlerden etkilenme durumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla kent merkezinde en fazla ziyaret edilen alanlar tespit edilerek mevcut durumları değerlendirilmiş ve bu alanlarda görülen olumsuz etkilerin nedenleri irdelenerek bazı öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Korunan alanlar, Antalya, turizm

The Effect of Tourism in Protected Areas: Case of Antalya City

Abstract: However, the existing tourism areas are damaged due to intensive use and the protected areas have significant potential for the changing tourism demands in the 21st century, making these areas important tourism destinations. In order to contribute to the national economy, it is important to use the protected areas for tourism purposes if necessary and appropriate areas are selected, convenient planning studies are carried out and more importantly, considering the balance of protection. In Antalya proper use of protected areas in the city center is important and necessary for revitalizing tourism. In order to ensure long-term sustainability in protected areas, tourism activities need to be carefully planned, managed and monitored. Proper use of these areas for tourism purposes will ensure effective protection. In this study, it is aimed to determine the impact of tourism activities on protected areas in Antalya city center with different conservation status and to be affected from these activities. For this purpose, the most visited areas in the city center were identified and their current status was evaluated and the reasons for the positive and negative effects were examined.

Keywords: Protected Areas, Antalya, Tourism

*) Prof. Dr. Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü (e-posta: smansur@akdeniz.edu.tr) ORCID ID.https://orcid.org/0000-0003-3451-3069

**) Arş. Gör, Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü (e-posta: veyseldag@windowslive.com) ORCID ID.https://orcid.org/0000-0002-2111-7756

***) Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü (e-posta: selmakosa@akdeniz.edu.tr) ORCID ID.https://orcid.org/0000-0002-9562-0856

****) Y. Lisans Öğrencisi Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı A.B.D (e-posta: feyzanurdemr@gmail.com) ORCID ID.https://orcid.org/0000-0001-7674-5402

Bu makale araştırma ve yayın etiğine uygun hazırlanmıştır iThenticate for Authors & Researchers intihal incelemesinden geçirilmiştir.

Makale Geliş Tarihi: 29.11.2019
Makale Kabul Tarihi: 27.03.2021

I. Giriş

Dünyanın birçok yerinde yenileme, ekonomik gelişme ve sosyal gelişmeler sonucu, II. Dünya Savaşı'nı takip eden 20 yıl içerisinde turizm faaliyetleri ve boş zamanları değerlendirme algısı hızlı bir şekilde artmaya başlamıştır (Burek ve Prosser 2008). Sanayi devriminden sonra teknolojik gelişmelerin çalışma hayatını kolaylaştırması ile insanların serbest zamanlarının ve gelir düzeylerinin artması turizm faaliyetlerini de geliştirmiştir. Turizmin yarattığı ekonomik, sosyal, kültürel ve politik etkiler, özellikle uluslararası ekonomik ve politik ilişkilerde oynadığı rol ile giderek önem kazanmaktadır (Emekli 2005, Mansuroğlu 2006).

1960'ların sonlarından itibaren, kırsal bölgelerin özelliklerini yitirmeye başlamasından dolayı yaşadığımız çevrenin korunmasının gerekli olduğu bilincinin yayılması ile çevre bilincinin gelişmesine bağlı olarak turizmde yenilik ve çeşitlilik arayışları artmış ve yeni turizm akımları ortaya çıkmıştır (Burek ve Prosser 2008). Bu duruma günümüz turistlerinin doğal çevrenin tahrip edilmediği ve korunduğu alanlara yönelimi, ilgi alanlarını geliştirecek ve tatmin olabilecekleri yöreleri tercih etmeleri, çevre ile bütünleşerek, insanları ve kültürleri tanıma isteklerinin de katkısı olduğu düşünülmektedir (Orhan ve Karahan 2010). Mevcut turizm alanlarının, yoğun kullanım nedeniyle zarar görmesi, korunan alanların 21. yüzyılda değişen turizm taleplerine yönelik önemli bir potansiyele sahip olması, bu alanları önemli turizm destinasyonları haline getirmiştir. Dolayısıyla korunan alanlar turizm alanlarının belirlenmesinde önemli bir role sahip olmuşlardır.

Korunan alanlarda turizm ve rekreasyona yönelik planlama yaklaşımı Sonat (1991)'a göre iki temel noktaya odaklanmaktadır; birincisi olumsuz etkilerin doğal çevre ve sosyal çevrede bozulmaya yol açmaya başladığı eşik noktasının yani bu ortamdaki taşıma kapasitesinin tanımlanması ve hesaplanması, ikincisi bu alanların gelecek kuşaklar tarafından da kullanılmasını sağlamak, turizm/rekreasyondan beklenen yararları sürekli kılacak biçimde, ekonomik hedeflerle çevre program ve stratejilerini bütünleştirmektir (Akten 2009).

Önemli doğal ve arkeolojik alanların ve eserlerin korunması, bu bölgelerdeki altyapının geliştirilmesi, görsel çevre kalitesinin iyileştirilmesi de turizmin yapıldığı alana sağladığı olumlu gelişmeler arasında yer almaktadır. Turizmin olumlu birçok etkisinin yanı sıra, doğal, kültürel ve beşeri değerler üzerinde olumsuz etkileri de olmaktadır. Turizmin hızlı temposu çevreyi belli ölçüde tahrip etmekte, sektör kendi gelişimini ve geleceğini tehlikeye sokmaktadır. Kösebalaban (1996) turizmin gelişimi ve sürdürülebilirliğin sağlanması için gerçekçi ve dengeli bir uygulama ile çevresel değerlerin korunması gerektiğini vurgulamaktadır.

Korunan alanların ülke ekonomisine katkı sağlama amacıyla, gerekli olduğu ve doğru alanların seçildiği durumlarda, uygun planlama çalışmaları yapılarak, daha da önemlisi koruma/kullanma dengesi gözetilerek turizm ve rekreasyon amaçlı kullanımı önemlidir. Ancak ekolojik dengenin sağlanmasında önemli işleve sahip canlı ve cansız kaynakların sürdürülebilirliğini sağlamayı hedefleyen birçok korunan doğal ve kültürel miras değerleri içeren alan yalnız turizm ve rekreasyon düşünülerek kullanıma açılmaktadır. Bu faaliyetlerin artması sonucu doğal peyzaj alanlarında kısa süreli ekonomik fayda sağlamak amacıyla, fauna ve floranın değişmesinden toprak kaybına, hava kirliliğinden görsel kirliliğe kadar (Cessford ve Muhar 2003, Simon ve ark. 2003) birçok büyük ve geri dönüşü imkansız olabilecek sorunlar yaşanabilmektedir. Korunan alanlarda uzun süreli sürdürülebilirliğin sağlanması için turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin dikkatli bir şekilde planlanması, yönetilmesi ve izlenmesi gerekmektedir. Çünkü korunan alanlarda turizm doğal ve kültürel kaynakların kalitesine bağlı olarak gelişmektedir. Bu nedenle kaynaklar üzerindeki ziyaretçi etkileri çok dikkatli bir şekilde yönetilmeli, mümkünse doğrudan etkilerin azaltılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Aksi durumda turizm ve rekreasyona bağlı olarak korunan alanlar üzerinde ortaya çıkabilecek olumsuz etkiler, alanın özgün değerlerinin yok olmasına ve kullanılamaz duruma gelmesine yol açabilir.

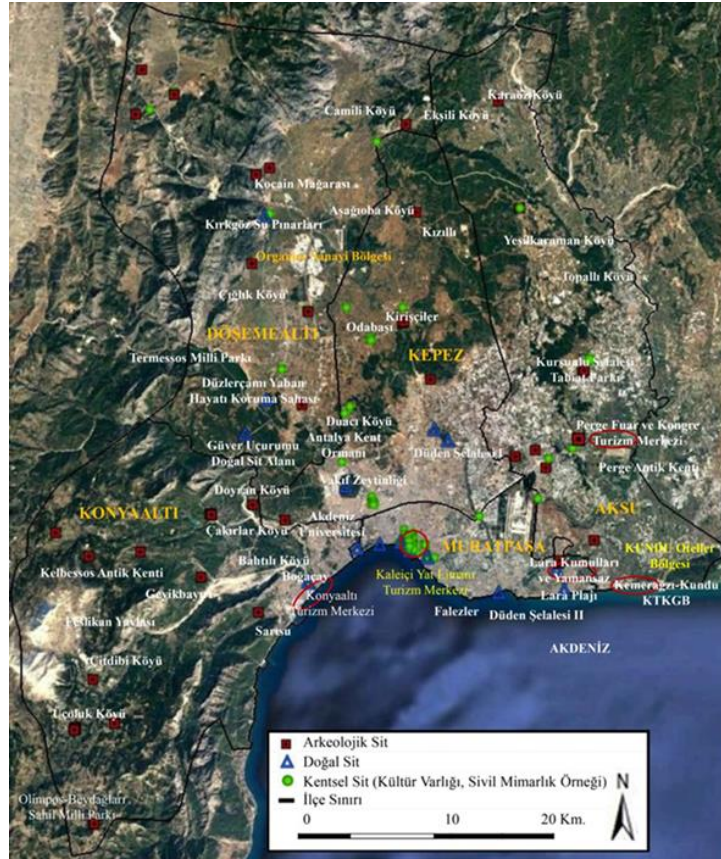
Mansuroğlu (2006) turizmin etkilerini çevresel olumlu etkiler (doğal, arkeolojik ve tarihi alanların korunması, çevre kalitesinin iyileştirilmesi, çevrenin değerinin artırılması, altyapı olanaklarının geliştirilmesi, çevrenin ön plana çıkarılması), olumsuz etkiler (su, hava ve gürültü kirlilikleri, görsel kirlenme, katı atıklar, ekolojik bozulmalar ve biyolojik çeşitliliğin azalması, arkeolojik ve tarihi alanların zarar görmesi ile alan kullanım sorunları) (Inskeep 1991, Hvenegaard ve Dearden 1998, Nepal 1997, Rao ve ark. 2000, Rao ve ark. 2003, Ross ve Wall 1999) ile sosyo-ekonomik olumlu etkiler (ekonomik yararlar, kültürel mirasın korunması, kültürel değerlerin yenilenmesi, karşılıklı kültürel değişim; olumsuz etkiler potansiyel ekonomik yararların kaybolması, ekonomi ve istihdam bozulmaları, aşırı kalabalık ve yerlilerin ayrıcalıklarının kaybolması, olumsuz kültürel etkiler ve sosyal sorunlardır) (Inskeep 1991, King ve ark. 1993, Brougham ve Butler 1981) şeklinde sınıflandırmıştır.

Bu çalışmada, Antalya kent merkezindeki farklı koruma statüsündeki korunan alanların turizm faaliyetlerini etkileme ve bu faaliyetlerden etkilenme durumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla kent merkezinde en fazla ziyaret edilen alanlar tespit edilerek mevcut durumları değerlendirilmiş ve bu alanlarda görülen olumlu-olumsuz etkilerin nedenleri irdelenerek olumsuzlukların azaltılması yönünde bazı öneriler geliştirilmiştir.

II. Antalya Kent Merkezinde Turizm Potansiyeli Olan Korunan Alanlar

Antalya il sınırları içerisinde 5 adet Milli Park, 4 adet Tabiat Parkı, 3 adet Tabiat Koruma Alanı, 10 adet Tabiat Anıtı, 8 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, 1 adet Ulusal Öne Haiz Sulak Alan, 40 adet Devlet Avlağı, 4 adet Genel Avlak, 2 adet Örnek Avlak Sahası, 9 adet Deniz Kaplumbağası (*Caretta caretta*) Yuvalama Alanı bulunmaktadır. Ayrıca Antalya il genelinde 880 adet arkeolojik, 15 adet kentsel, 2 adet tarihi sit alanı ile 3 adet arkeolojik ve kentsel, 13 adet arkeolojik ve doğal ile 1 adet

Arkeolojik-Doğal-Tarihi-Kentsel Sit Alanı olmak üzere toplam 915 adet sit alanı bulunmaktadır. Antalya ilinin korunan alanlar toplamı 276.954,9 hektar olup, il alanına oranı %13,2'dir (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü 2019, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü 2019, Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü 2019) . Kent merkezinde bulunan ve turizm açısından önem taşıyan bazı korunan alanlar Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. Antalya kent merkezinde bulunan bazı korunan alanlar (Google earth 2019).

Çalışmaya konu olan koruma alanları Antalya kent merkezini oluşturan (Muratpaşa, Konyaaltı, Kepez, Aksu ve Döşemealtı) ilçelerden, doğal ve kültürel özelliklerine göre kentin en fazla ziyaret edilen yerleri arasından seçilmiş olup, aşağıda sınıflandırılarak açıklanmıştır.

A. Doğa Koruma Alanları

Güllük Dağı (Termessos) Milli Parkı

Antalya kent merkezine yaklaşık 30 km. mesafede bulunan milli park 6.702 ha alana sahip olup, 1970 yılında ilan edilmiştir. Antalya'nın, traverten düzlüklerinden yükselen Güllük Dağı'nda, Anadolu'nun yerli halklarından olan "Solim"lerin kurduğu Termessos şehri kalıntıları yer almaktadır. Milli parka adını veren Termessos, Antalya'nın kuzeyinde deniz seviyesinden 1050 m yükseklikte yer alır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü 2019a).

Milli Park, 250-1665 m yükselti farklılığı ve değişik bakı özelliği ile zengin biyolojik çeşitliliğe sahip olup, Akdeniz iklim tipinin bitki topluluklarını sergileyen orman ve maki örtüsü içerisinde *Pistacia* sp., *Olea europea*, *Arbutus andrachne*, *Ceratonia siliqua*, *Laurus nobilis*, *Styrax officinalis* gibi 680 bitki türünü barındırmaktadır. Bunların %11.76'sı Türkiye endemiğidir. Ayrıca Düzlerçamı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası sınırları içerisinde yer aldığından saha içerisinde yaşamını sürdüren birçok memeli, sürüngen ve kuş türünü görmek mümkündür. Milli Park içerisinde, idare ve ziyaretçi tanıtım merkezi (İnteraktif Tabiat Müzesi), günübirlik kullanım alanı gibi tesisler de mevcuttur (Antalya Çevre Durum Raporu 2017).

Beydağları Sahil Milli Parkı

Beydağları Sahil Milli Parkı'nın yakın çevresinde Antalya Kent Merkezi, Beldibi, Göynük, Kemer, Tekirova, Çamyuva ve Adrasan gibi turistik yerleşmeler bulunmaktadır. 1972 yılında Milli Park ilan edilen alan, günümüzde 31.165,88 ha büyüklüğündedir. Milli Park ve yakın çevresinde günümüze kadar gerçekleştirilen ornitolojik çalışmalara göre 85 kuş türü bulunmaktadır. Akdeniz Bölgesi'nin ekolojik koşullarına sahip olan Milli Parkta, bitki örtüsü deniz kıyısında fıstık çamları (*Pinus pinea*) ile başlar, yükseldikçe *Pinus pinea*-*Pinus nigra* (karışık) ve 1000 metrenin üstünde *Cedrus libani* görülür. Milli Park sınırları içinde bulunan 1000'e yakın bitki türünün 21'i endemiktir. Fauna ve flora açısından zengin bir yapıya sahip olan milli park botanik ve kuş gözlem turizmleri için uygun fırsatlar sunmaktadır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü 2019b).

Beydağları Sahil Milli Parkı içinde turizm amaçlı 15 adet günübirlik kullanım alanı, 3 adet kamp alanı, 3 adet tur güzergahı/yürüyüş yolu, 3 adet mola noktası, 2 adet manzara seyir noktası ile yaban hayatı gözlem noktaları, kaya tırmanış alanları ve yamaç paraşütü atlama alanları bulunmaktadır. Milli Park deniz sporları, bitki örtüsü ve jeolojik yapı gözlemleri, çadırli kamp, arkeolojik alan gezileri, doğa yürüyüşleri, doğa sporları (yamaç paraşütü, kaya tırmanma vb.), piknik, fotoğrafçılık ve konaklamalı tatil (otel, motel, bungalov vb.) için olanaklar sunmaktadır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü 2019b).

Düzlerçamı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

Termessos Milli Parkı ile Güver Uçurumu'nun da bulunduğu Döşemealtı İlçesi'nde yer alan 28.972 hektarlık saha, 16.10.2005 tarihinde Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ilan

edilmiş olup (Aslım ve ark. 2012), deniz seviyesinden yüksekliği 150 m ile 1663 m (Eren Tepe) arasındadır (Ünal ve ark. 2019).

Bölgede hedef türler yaban keçisi (*Capra aegagrus*) ve alageyik (*Cervus dama*) olmasına karşın, alanda yaban tilkisi (*Vulpes vulpes*), yaban tavşanı (*Lepus capensis-europaeus*), yaban domuzu (*Sus scrofa*), sincap (*Sciurus vulgaris*), gelincik (*Mustela nivalis*), porsuk (*Meles meles*) gibi 19 memeli türü, şeritli engerek yılanı (*Vipera xantina*), bukalemun (*Chamaeleo chamaeleon*), kaplumbağa (*Testudo graeca*) gibi 9 sürüngen türü ile birçok kuş türünün yaşadığı tespit edilmiştir (Sarıbaşak ve ark. 2010).

2004-2007 yılları arasında Sarıbaşak ve ark. (2010) tarafından sahada yapılan çalışmalar sonucunda toplam 3.884 yaban keçisi (*Capra aegagrus*) tespit edilmiştir. Yapılan sayım sonucunda yavrusuz dişi birey sayısının fazla olması (%64)'ni erkek birey sayısının az olmasına bağlayan araştırmacılar sahada, erkek yaban keçisi ölümlerinde en önemli faktörün yasa dışı avcılık olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmacılar yılda ortalama 100 civarında yaban keçisinin yasa dışı yollarla avlandığını ve avlanan bireylerin genellikle çiftleşme döneminde genç erkek bireyler olması nedeniyle sahada cinsiyet dengesizliğinin ortaya çıktığını ifade etmişlerdir. Bu nedenle yasal avlanma ile yılda belirli sayıda yaşlı erkek bireyin alınmasının popülasyon dengesi üzerinde olumsuz etkisinden bahsetmenin yanıltıcı olacağı, aksine çiftleşmenin artması ile popülasyonun da artacağını düşünmektedirler. Ayrıca yapılacak av turizminin, köylülere gelir sağlaması nedeniyle türün korunmasını artıracak ve daha önemlisi alanda kaçak avcılar için caydırıcı bir durum yaratacağını vurgulamışlardır (Sarıbaşak ve ark. 2010).

Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı

Aksu İlçesi'nde yer alan 596,5 hektarlık alan, 21.05.1991 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Alanın ana kaynak değerleri; yöreye adını veren irili ufaklı şelalelerin bulunması maki formasyonlarının güzel örneklerini içermesi, flora, fauna ve özellikle nilüferli gölüyle üstün bir peyzaj güzelliğidir. Tabiat parkı içerisinde giriş kontrol ünitesi, otoparkı, satış büfeleri, kafe, günübirlik kullanım alanı ve yürüyüş yolları mevcuttur (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü 2019c). Zengin bitki örtüsü örneklerinin ilgi çekici su ve kaya formlarıyla bütünleştiği eşsiz bir doğal peyzaj özelliğine sahip parkın ziyaret için en uygun dönemi Nisan-Aralık ayları arası olup, günübirlik piknik, doğa yürüyüşleri ziyaretçilerin yapabileceği faaliyetlerdir.

Düden Şelalesi

Kepez İlçe sınırları içerisinde, Varsak Mahallesi'nde yer almaktadır. Eski Antalya-Burdur yolunun 28'inci kilometresinde Kırkgözler'in 30'ncü kilometresinde Pınarbaşı adında iki büyük karstik kaynağın Varsak Mahallesi'nde Düden Şelalesi'ni oluşturduktan sonra, kent içerisinde (yeraltı ve yerüstünde) Düden Çayı olarak 9 km akarak, Antalya'nın doğusunda 40 m yüksekliğindeki traverten eşikten de şelale oluşturarak Akdeniz'e dökülür (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2019).

Vakıf Zeytinliği

Kepez İlçesi'nde bulunan Vakıf Zeytinliği 26.10.1998 yılında Koruma Kurulu tarafından I. Derece Doğal Sit alanı olarak ilan edilmiştir. Sit Alanı şehir merkezinde karayolu, yerleşim alanı, otopark ve sanayi alanı ile çevrilidir. İçerisinde 23.000 adet zeytin (*Olea europaea*) ağacının yer aldığı ve kent baskısının yoğun olduğu Vakıf Zeytinliği IUCN kriterlerine göre farklı tehlike kategorilerine sahip bitki türlerini de içermektedir. Bu alanda yer alan su birikintileri içinde ova kurbağasına (*Pelophylax ridibundus*) ait larvalarda görülmektedir. Bu da alandaki su akışının daimi olduğunu göstermektedir (Antalya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü 2015, Keleş ve ark. 2016).

Muratpaşa-Konyaaltı Falezleri-Atatürk Parkı-Lara Plajı

Muratpaşa-Konyaaltı Falezleri-Atatürk Parkı-Lara Plajı içinde kalan falezler, Muratpaşa ve Konyaaltı ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır. 19.4.1996 tarihinde koruma kurulunun kararıyla Antalya Kenti'nin en önemli fiziksel oluşumlarından biri olan falezlerin doğal dokusu ile korunması ve gelecek kuşaklara da aktarılmasının sağlanması amacıyla I. Derece Doğal Sit alanı olarak ilan edilmiştir (Antalya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü 2015). Antalya kıyı güzelliğinin en önemli göstergesi olan falezler deniz dalgalarının aşındırması ile sürekli şekil ve boyut değişikliğine uğramaktadır. Falezler üzerinde Akdeniz'e özgü ve IUCN kriterlerine göre farklı tehlike kategorilerine sahip bitki türleri de yaşamını sürdürmektedir (Keleş ve ark. 2016). Falezler üzerinde turizm amaçlı yer alan otel, restoran, kafe, park gibi birçok yapı falezlerin doğal yapısını bozarken, aşınarak zarar görmesinde de rol oynamaktadır.

Kocain Mağarası Tabiat Anıtı

Döşemealtı İlçesi'nde yer alan 60,81 hektarlık alan, 16.08.2013 tarihinde Tabiat Anıtı ilan edilmiştir. Alanın kaynak değeri Kocain Mağarası'nın giriş ağzının ve iç hacminin büyüklüğü bakımından envanteri yapılmış mağaraların en büyüğü olması, dikit ve sütunların çap ve boyları açısından da ülkemizde bilinen en önemli mağaralar arasında yer almasıdır (Antalya Çevre Durum Raporu 2017). Kocain Mağarası, anıtsal sarkıt ve dikitleri ile tabiat tarihini, tarih öncesi buluntuları ve okunabilen yazıtlarıyla da Antalya Bölgesi'nin tarih ve arkeolojisini yansıtan önemli mağaralardan biridir (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2012).

Güver Uçurumu Doğal Sit Alanı

Güver Uçurumu Kanyonu Antalya Korkuteli Karayolu üzerinde Döşemealtı İlçesi'nde Düzlerçamı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Piknik Alanı) sınırları içinde yer alır. Yaklaşık 1 milyon yılda oluştuğu tahmin edilen kanyon, 2 kilometre uzunluk, 30 metre genişlik ve 115 metre yüksekliğe sahip olup, içinden 3 ayrı çay akmaktadır. Kızılcım (*Pinus pinea*), ardıç (*Juniperus* sp.), pırnal meşesi (*Quercus* sp.), keçiboynuzu (*Ceratonia siliqua*) ve sakız ağaçları (*Pistacia* sp.) gibi önemli bitki türlerini barındırmaktadır (Sarıbaşak ve ark. 2010). Güver Uçurumu'nun bilinirliği yakın zamanda artmaya başladığı için tanıtılması turizm potansiyeli açısından önemlidir.

Kırkgöz Su Kaynakları

Kırkgözler, geniş bir beslenme havzasına (Isparta, Burdur, Korkuteli) sahip olan Toros Dağları'nın en büyük kaynağını oluşturmaktadır. Bu kaynaklar yaklaşık 1 km'lik zon boyunca 300 m kotunda karstik kireç taşlarından çıkmaktadır. Büyük bir sulak alan oluşturan bu suların büyük bir kısmı Kepez Hidroelektrik Santrali için alınmakta, bir kısmı da Düden ve geçirimli olan traverten içerisinde karstik su yolları ile yukarı platoda yeraltına girmektedir. Birçok kaynakla ilişkisi olan bu kaynağın korunmasına özel bir önem verilmesi gerekmektedir (Antalya Çevre Durum Raporu 2017).

B. Kentsel Sit Alanları

Kaleiçi Kentsel ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı

Antalya Kaleiçi ilk olarak 1973 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından sit alanı olarak koruma altına alınmıştır. Kaleiçi, antik çağ kalıntılarını içeren önemli bir turizm noktasıdır. Bu kalıntılar bölgeyi çevreleyen surlar ve iç limanda yer alan liman mendireğinin bir kısmıdır. Bölgeyi içten ve dıştan saran surlar, Helenistik, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı devirlerine ait ortak eserlerdir. Kaleiçi barındırdığı çok katmanlı tarihi kentsel dokusuyla 1979 yılında oluşturulan Kaleiçi Koruma İmar Planı'na göre Kentsel Sit Alanı ilan edilmiştir. Plan, 1992 yılında revize edilmiş ve günümüzde geçerliliğini korumaktadır. Bölgede surların içinde 3.000 kadar tarihi yapı bulunmaktadır (KUDEB 2016).

Balbey Mahallesi Kentsel Sit Alanı

Antalya Kent Merkezi'ndeki Kentsel Sit Alanlarından birisi olan Balbey Mahallesi birçok tescilli sivil mimarlık örneğini barındırmaktadır. Antalya Kent Merkezi'nde 1990 yılında düzenlenen Kale Kapısı Kentsel Planlama ve Tasarım yarışmasını yönlendirici ve genel prensiplerin belirlenebilmesi için Antalya Koruma Kurulunca Balbey, Yüksekalan ve Tahıl pazarı Mahalleleri'nde korunması gerekli sokaklar, sivil mimarlık örneği yapılar, cami, çeşme, bahçe duvarı, bahçe ve anıt ağaç tescilleri yapılmış, bu alandaki imar planları iptal edilmiştir (Gül 2006). Balbey, 2015 yılında, Bakanlar Kurulu Kararıyla kentsel yenileme alanı ilan edilmiştir.

Haşim İşcan Mahallesi Kentsel Sit Alanı

Antalya Kent Merkezi'nde yer alan ve Antalya geleneksel kent dokusunu barındıran, adını II. Dünya savaşı sırasında Antalya'da valilik yapan Haşim İşcan'dan alan mahalle, Antalya'nın Kaleiçi'nden sonraki ilk yerleşim alanlarından biridir. Haşim İşcan Mahallesi Kentsel Sit Alanı'nda, kentin fiziksel gelişme sürecinin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi ve bu dokudaki sivil mimarlık örneklerinin korunabilmesi amacıyla 1993 yılında Antalya Koruma Kurulunca belirlenenmiş 39 adet yapı tescil edilmiştir (Gül 2006).

C. Arkeolojik Sit Alanları

Perge Antik Kenti

Aksu İlçe sınırları içerisinde yer alan Perge Antik Kenti sit sınırları Antalya Koruma Kurulunun 15.11.1994 tarihli ve 2325 sayılı kararı ile belirlenmiş olup, alan I., II. ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak belirlenmiştir. Güneybatı Anadolu'nun önemli antik bölgelerinden biri olan Pamphylia'nın en büyük kentlerinden biri olan Perge, Antalya'nın 18 km. doğusunda, Düden ve Aksu çayları arasında, Antalya-Alanya Karayolu'ndan 2 km. içeride Murtuna köyü yakınında yer almaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2019). Sahip olduğu kültürel özellikleri nedeniyle 6 Şubat 2009 tarihinde Dünya Mirası Geçici Listesi'ne alınmıştır (UNESCO 2019). Perge'de önemli kalıntılar tiyatro, stadyum, agora ve sütunlu caddedir. Perge'deki diğer yapılar ise nekropol, surlar, gymnasium, hamam, anıtsal çeşme ve kaplıdır.

III. Turizm Aktivitelerinin Etkileri

Değişen yaşam standartlarına ve çevre bilincinin gelişmesine bağlı olarak turizmde yenilik ve çeşitlilik arayışları artmaktadır. Deniz, kum ve güneşten oluşan klasik turizm anlayışı yerini kültür, tarih, yerel değerler, macera ve eğlence anlayışına bırakmaktadır. Kitle turizmine alternatif olarak ekoturizm, sürdürülebilir turizm, macera turizmi, duyarlı turizm, doğaya dayalı turizm, yeşil turizm, kültür turizmi gibi turizm akımları ortaya çıkmıştır. Böylece turizm kıyı alanlarından sıyrılarak kırsal alanlara yönelmiş, belirli dönemlerde yapılan seyahatler ise yılın tümüne yayılmıştır. Ortaya çıkan bu yeni turizm anlayışının olumlu çevresel ve sosyal etkisi olsa da iyi organize edilmediği koşullarda kitle turizmi kadar çevre sorunlarına yol açabilmektedir. Bunun nedeni sürdürülebilir turizm kapsamındaki alanların hassas ekosistemler olması ve turizm faaliyetlerinden çok daha yoğun etkilenmesidir (Mansuroğlu 2006).

Manning (2007)'e göre korunan alanlarda fazla sayıda ziyaretçi olması, doğal kaynakların daha hızlı tahrip edilmesini ve ziyaretçi memnuniyetsizliğini ortaya çıkarmaktadır (Dağ ve Mansuroğlu 2018). Antalya'ya gelen ziyaretçi sayısında her geçen gün artış yaşanmakta ve bu artışın çevre üzerindeki etkileri artmaktadır. Dünya'da ve ülkemizde korunan alanların rekreasyon ve ziyaret amaçlı kullanımının alan üzerinde çeşitli etkiler oluşturabileceği bilinmektedir (Dağ ve Mansuroğlu 2017). Çizelge 1'de son 5 yılda kent merkezindeki bazı alanların ziyaretçi sayıları görülmektedir. Buna göre en fazla ziyaret edilen alan (Olympos) Beydağları Sahil Milli Parkı olup, 2015 yılından itibaren alanın ziyaretçi sayısında ciddi düşüşler yaşanmamıştır. Uzun ve ark. (2014) tarafından Antalya Olimpos-Beydağları Sahil Milli Parkı sınırları içinde yer alan Topçam, Küçük Çaltıcak, Büyük Çaltıcak, Kargacık I-II gününbirlik rekreasyon alanlarında ziyaretçilerinin yaşadıkları sorunları (Piknik ve plaj alanlarının standartlara uygun olmaması, tuvalet ve çevre kirliliği, yürüyüş parkuru eksikliği, araç park alanı yetersizliği vb.) belirlemişlerdir. Bu sorunların bir kısmının günümüzde yaşanıyor olmasının ziyaretçi sayısının azalmasında rol aldığı tahmin edilmektedir.

Sibel MANSUROĞLU

Veysel DAĞ

Selma KÖSA

Feyzanur DEMİR

A T A S O B E D

2021 25(1): 215-232

224

Çizelge 1. Antalya kent merkezindeki bazı turistik alanların yıllık ziyaretçi sayısı (Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2019 ve DÖSİMM 2019'dan yararlanarak).

Ziyaret Alanları	2015	2016	2017	2018	2019
Güllük Dağı (Termessos) Milli Parkı	35.607	25.801	22.461	32.546	43.750
(Olympos) Beydağları Sahil Milli Parkı	384.489	156.592	170.907	226.008	251.085
Perge Antik Kenti	112.492	59.550	63.949	92.239	116.426
Antalya Müzesi	121.858	77.680	113.362	158.064	185.968
Antalya Atatürk Evi Müzesi	91.235	10.056	12.099	10.513	14.639
Karain Mağarası	14.806	16.266	22.461	20.590	28.105

Dağ ve Mansuroğlu (2016) korunan alanlarda turizm aktivitelerinin etkilerini olumlu (çevresel ve sosyo-ekonomik) ve olumsuz (çevresel ve sosyo-ekonomik) olarak 2 grupta ele almıştır. Bu çalışma kapsamında da Antalya kentinde bulunan korunan alanlardaki turizm etkileri de iki başlık altında ele alınarak aşağıda sunulmuştur.

A. Olumlu Etkiler

Çevresel olumlu etkiler

Doğal, arkeolojik ve tarihi alanların korunması: Antalya kentinde bulunan, Kıyı Falezleri, Termessos Milli Parkı, Düden Şelalesi, Kurşunlu Şelalesi, Kırkgöz Su Pınarları, Kocain Mağarası gibi doğal özellikleri ile ön plana çıkan alanlar ile arkeolojik ve tarihi öneme sahip değerler turizm etkinlikleri açısından uluslararası boyutta tanınmaktadır. Bu nedenle hem Antalya ve çevresi hem de ülkemizin tanınırlığına katkı sağlamaktadır. Kent merkezinde bulunan doğal ve arkeolojik özelliklere sahip bu alanların turizmi çeşitlendirmesi de alternatif turizm olanaklarının gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Altyapı olanaklarının geliştirilmesi: Kent merkezinde turizm aktivitelerindeki çeşitlilik ve elde edilen gelir, alt yapı sorunlarının daha hızlı ve bütüncül bir şekilde ele alınarak giderilmesi konusunda çalışmalar yapılması konusunda olumlu etki sağlamaktadır.

Sosyo-ekonomik olumlu etkiler

Ekonomik yararlar: Antalya 2018 yılı itibarıyla 13 milyonun üzerinde yerli ve yabancı kişi tarafından ziyaret edilmiştir. Böylece farklı sektörlerin de turizm aktivitelerinden yararlandığı ve yöre halkının da turizmden gelir sağladığı düşünülmektedir.

Yılmaz ve Koç (2017) Beydağları Sahil Milli Parkı'nın sağladığı erozyon önleme, biyoçeşitlilik, karbon depolama, toprağı tutma vb. doğrudan gözlemlenemeyen ve fiyatlandırılmayan faydalarının yanı sıra, rekreasyon amaçlı kullanım değerini Seyahat Maliyeti Yöntemi (SMY) ve Koşullu Değerleme Yöntemi (KDY)'ni kullanarak hesaplamışlardır. Araştırma sonucuna göre milli parkın yıllık toplam ekonomik değeri

1.586.579.775 TL olarak belirlenmiştir. Araştırmacılar bu tür alanlar ile ilgili bir politika değişikliğinin gündeme gelmesi durumunda karar vericiler için benzer hesaplamaların dikkate alınmasının oldukça önemli olabileceğini ifade etmişlerdir.

Kültürel mirasın korunması: İçerdiği doğal, arkeolojik ve tarihi değerlerin korunmasına ek olarak Antalya kentinde bulunan korunan alanların tanınırlığı sağlanmakta, bu alanların koruma altına alınması ile dolaylı olarak çevresindeki doğal ve kültürel değerlerin korunmasına katkıda bulunmaktadır.

B. Olumsuz Etkiler

Çevresel olumsuz etkiler

Su, hava ve gürültü kirlilikleri

- Yoğun ziyaretçi baskısından dolayı doğal özelliklere sahip sulak alanlarda su kirliliğinin ortaya çıkması,

- Ziyaretçilerin alanda bıraktıkları çöplerin görsel ve çevresel kirliliklere yol açması,

- Korunan alanların hemen yanından geçen kent içi yolların hava ve gürültü kirliliğine neden olması ve alternatif ulaşım olanaklarının sınırlı olması,

- Tamamen motorlu taşıtlara bağlı ulaşım olanakları nedeniyle tüm yıl boyunca, gürültünün rahatsız edici boyutlara ulaşması,

- Su, hava ve gürültü kirliliklerinin ekolojik bozulmalar, biyolojik çeşitliliğin azalmasının yanı sıra arkeolojik ve tarihi alanlara zarar vermesi,

Demir (2001) ülkemizdeki milli parklarda rekreasyonel faaliyetlerin çevre üzerindeki etkilerini değerlendirdiği araştırmada, insanların doğal alanlarda gerçekleştirdikleri açık hava rekreasyon faaliyetleri sırasında çevreye dolaylı ya da dolaysız etkide bulduklarını ve etkinin derecesinde faaliyetin türü kadar ziyaretçi sayısının da önemli rol oynadığını ifade etmiştir. Araştırmacı ülkemizdeki toplam 32 milli park yöneticisi ile yapmış olduğu anket çalışmasıyla turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin milli parklarda hava, su, flora, fauna ve kıyı/sahil üzerindeki olumsuz çevresel etkilerin faaliyet tipine göre etki düzeylerini incelemiştir. Ayrıca Yüksek ve ark. (2008) Kafkasör Festival alanının taşıma kapasitesinin üzerinde bir kapasiteyle kullanılması sonucu alandaki toprak ve bitki örtüsünün büyük ölçüde zarar gördüğünü, toprakların sıkışması ve egzozlardan çıkan zehirli gazlarla başta endemik bitkiler olmak üzere alandaki diğer bitki türlerinin de zarar görebileceğini ifade etmişlerdir.

Görsel kirlenme: Koruma alanı dışında bulunan çevredeki yapıların mimari bütünlüğünün olmaması, kat boyutlarında farklılıklar, kitle-boşluk dengesinin gözetilmemesi gibi yapılaşmaya bağlı olumsuzluklar yanında tabelaların gelişi güzel asılması, çöp toplama elemanlarının özensizliği, çevreye yayılmış katı atıklar gibi sorunlar da görsel kirlenmeye neden olmaktadır.

Atik ve ark. (2010) Olimpos Beydağları Sahil Milli Parkı'nda rekreasyonel faaliyetlerin doğal çevre üzerindeki olumsuz etkilerini alan kaybı, toprağın sıkışması,

flora ve fauna türlerinin zarar görmesi, katı atıklar, gürültü ve su kirliliği şeklinde sıralanmışlardır. Araştırma sonucunda mevcut rekreasyonel faaliyetlerden kaynaklanan etkiler temelinde, Olimpos-Beydağları Sahil Milli Parkı'nın farklı noktalarındaki günübirlik alanlar ve yürüyüş güzergahları için ziyaretçi yönetimine ilişkin önlemlerin alınması gerektiği ifade edilmiştir.

Sayan ve ark. (2005) Termessos Milli Parkı'nda fiziksel (4.650 ziyaret/gün), gerçek (359 ziyaret/gün) ve etkin (97 ziyaret/gün) taşıma kapasitelerini hesaplamış, sosyal taşıma kapasitesi (90 ziyaretçi/gün)'ni belirlemiş ve alandaki bazı patikalarda vejetasyonun etkilenme durumunu gözlemlemişlerdir. Araştırmacılar milli park sınırları içerisinde yapılan rekreasyonel faaliyetlerin doğal vejetasyon üzerindeki etkilerin belirlenmesinde, seçilen patikalardaki kullanım yoğunluğuna paralel bir değişimin görüldüğünü belirtmişlerdir. Bu değişimin patikaların özelliklerine bağlı olarak farklılık gösterdiğini ancak genel olarak bitki kaybı, erozyon ve toprak sıkışması gibi etkilerin yoğunluğundan bahsetmişlerdir.

Alan kullanım sorunları

- Kent merkezinde kalan Vakıf Zeytinliği'nin tek büyük yeşil alan olmasına karşın, çevresindeki kullanım çeşitliliği (Otogar, yüksek katlı yapılar, sanayi alanları) nedeniyle dışardan algılanamaması ve yeni yerleşim yerlerinin yapılması ile alanın yerleşime açılma riskinin bulunması,

- Sanayi alanından gelen kimyasal toz ve atıkların Vakıf Zeytinliği içerisindeki doğal bitki örtüsü üzerinde olumsuz etki yaratması,

- Falezler üzerinde bulunan yapıların alanın doğal topografyasına zarar vermesi, otellerin falezler üzerinde inşa ettiği yapıların (beach, iskele vb.) falezlerin estetik görünümünü bozması ve doğal yapısına zarar vermesi,

- Kıyı bandı sit alanının hemen arkasında bulunan yüksek katlı binaların görsel kirlilik oluşturması,

- Falezlere özgü doğal bitki örtüsünün alandaki değişimler nedeniyle tahrip edilmesi ve yerini yabancı yurtlu bitki türlerinin alması,

Beydağları Sahil Milli Parkı'nda turizm faaliyetlerinin çeşitliliği ve belirli dönemlerde yoğunluğuna bağlı olarak artan alan içerisinde ve çevresinde bulunan yapılaşmış alanların genişlemesi milli park alanını tehdit etmektedir. Yücel (2010) 16 Mart 1972 tarihinde 34.425 ha olarak ilan edilen alan sınırlarını, günümüzde Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (2019b) 31.165,88 ha olarak göstermektedir. Aradan geçen 47 yıllık sürede 3.259,12 ha alan kaybının sonraki yıllarda devam etmesi ciddi sorunlar ortaya koyabilecektir. Alanın sahip olduğu tarihi, doğal ve kültürel özelliklerinin korunması, en az yapılaşma ve tahrip ile gelecek nesillere aktarılması ve turizm faaliyetlerinin alanda sürdürülebilir olması ile mümkün olabilecektir.

Vuruşkan (2009) Antalya Kenti'ndeki Doğal Sit Alanlarında karşılaşılan sorunların nedenlerinden bazılarını turizm ve yapılaşmadan kaynaklanan sorunlar, rekreasyonel kullanımlardan kaynaklanan baskılar, yoğun trafik baskısı, kimyasal ve evsel atıklar olarak tespit etmiştir.

Sosyo-ekonomik olumsuz etkiler

Ekonomi ve istihdam bozulmaları: Antalya kenti sahip olduğu doğal, tarihi ve arkeolojik değerlere bağlı olarak, turizm kaynaklı potansiyel ekonomik yararları bünyesinde barındırmaktadır. Ancak Falezler, Kaleiçi, Düden ve Kurşunlu Şelalesi gibi alanlardaki yoğun ziyaret ve kullanım bu alanlar üzerinde baskı oluşturmaktadır. Özellikle doğal alanların daha çabuk tahrip olması ile zamanla bu alanların turizm potansiyelinin kaybolmasına kadar çeşitli sorunlar ortaya çıkabilecektir.

Kurşunlu Şelalesi'nin Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü verilerine göre, Haziran-Ağustos 2015 döneminde günlük yaklaşık 1.250 kişi tarafından ziyaret edildiği belirtilmektedir. Alanın planlanması ve yönetiminde ziyaretçi özellik ve algılarının öneminin değerlendirildiği bir araştırmada yüksek ziyaretçi sayısının, alanı tercih eden ziyaretçilerin yararlanma düzeyini düşürdüğünü ve alanda çevresel ve görsel bozulmalara yol açtığı saptanmıştır (Akyol ve Akbulut 2017). Özellikle yabancı turistler tarafından fazlaca ziyaret edilen bir yer olması dolayısıyla, Kurşunlu Şelalesi ülkemiz açısından yüksek bir var olma değerine sahiptir (Ortaçesme ve ark. 1999). Alanın bu önemini koruması etkin ziyaretçi yönetimi ve alan planlama çalışmalarıyla mümkün olabilecektir.

Olumsuz kültürel etkiler ve sosyal sorunlar: Antalya kentinde turizme bağlı nüfus artışı ve yerlilerin ayrıcalıklarının kaybolması hatta dikkate alınmaması yerel kültürel doku değerlerinin bozulmasına neden olabilmektedir. Turizmde kültürel alışverişin dikkate alınmamasından dolayı turist için ilginç olabilecek yöresel sosyal gelenek ve görenekler ekonomik çıkarların ön plana alınmasıyla zamanla ortadan kalkmaktadır. Turizm aktiviteleri dışında çeşitlenen iş olanaklarına bağlı göç yolu ile gelenlerin artması ve değişen nüfus özellikleri sonucu tarım alanlarında yapılaşmaya gidilmesi, bu alanların yok olmasına neden olabilecek bir tehdit niteliği taşımaktadır.

Korunan alanlarda uzun süreli sürdürülebilirliğin sağlanması için turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin dikkatli bir şekilde planlanması, yönetilmesi ve izlenmesi gerekmektedir. Çünkü korunan alanlarda turizm doğal ve kültürel kaynakların kalitesine bağlı olarak gelişmektedir. Bu nedenle kaynaklar üzerindeki ziyaretçi etkileri çok dikkatli bir şekilde yönetilmeli, mümkünse doğrudan etkilerin azaltılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Aksi durumda turizm ve rekreasyona bağlı olarak korunan alanlar üzerinde ortaya çıkabilecek olumsuz etkiler, alanın özgün değerlerinin yok olmasına ve kullanılamaz duruma gelmesine yol açabilir (Dağ ve Mansuroğlu 2018).

IV. Sonuç ve Öneriler

Doğası bozulmuş ve çevre kirliliğinin yaşandığı yörelerde turistik çekiciliğin azalacağı düşünülürse turizm faaliyetleri sırasında çevre boyutunun, göz önünde

tutulması gereken çok önemli bir etken olduğu hemen ortaya çıkmaktadır. Günümüzde turistlerin, gittikleri ülkelerin çevre sorunlarına karşı gittikçe daha duyarlı oldukları gözlenmektedir. Böylece turizm faaliyetleri sırasında doğa koruma çalışmalarının önemi ortaya çıkarmaktadır.

Özel niteliğe sahip korunan alanlarda, rekreasyon ve turizm alanlarının özelliklerinin korunması durumunda turizm gelirlerini arttırdığı bilinmektedir. Antalya kent merkezinde bulunan korunan alanların turizm potansiyelinin devamlılığının sağlanması için;

- Bu alanlarda uygun yönetim kadrolarının oluşturulmasıyla yönetim programları dahilinde alanının kaynak değerlerinin sürdürülebilir şekilde yönetilmesi,

- Her alana özgün uygun ziyaretçi yönetim modellerinin geliştirilmesi,

- Ziyaretçilerin alan girişinde uyarılarak bilinçlendirilmesi,

- Ziyaretin rehberler eşliğinde gerçekleştirilmesi sonucu alanın en az etki ile ziyaret edilmesinin sağlanması,

- Alanlarda zamana ve mekana bağlı olarak uygun zonlama çalışmaları yapılması ile alan üzerindeki çevre kullanım etkisinin azaltılmasının hedeflenmesi,

- Turizmden elde edilen ekonomik kazançların, korunan alan yönetiminin amaçları doğrultusunda kullanılması ile alanın sürdürülebilirliğinin sağlanması önem taşımaktadır.

Dünya Turizm Örgütü'nün hedefleri arasında yer alan doğal ve kültürel mirasın korunması ve turizmin çeşitlendirilmesi için yöre halkının yaşam düzeyinin geliştirilmesi, doğal yapı, yerel kültürler ve onların çeşitliliği hakkında daha iyi bilgi sahibi olmasının sağlanması önem taşımaktadır. Kıyı turizmine alternatif turizm olanakları sağlayan korunan alanlarda turizmin yerel ekonomi üzerine etkilerinin artırılması turizm kalitesi ve harcama gücü yüksek turistlerin kazanılması ile mümkün olabilecektir.

Sonuç olarak, turizm potansiyelinin temelini oluşturan doğal, kültürel ve tarihi değerlerin, uzun vadede korunabilmesi için ekolojik temele dayalı bir planlama yaklaşımı uygulanarak, ilgili disiplinler tarafından alanın turizm açısından kapsamlı envanterinin çıkarılması ve turizm yörelerinde yapılacak planlama çalışmalarının her aşamasına yerel halkın katılımının sağlanması önem taşımaktadır.

Teşekkür: Bu araştırmayı destekleyen Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Yönetimi Birimi'ne teşekkür ederiz (Proje No: 2019KKP105).

Kaynaklar

- Akten, S. (2009). Korunan Doğal Alanlarda Ziyaretçi Etki Yönetim Yaklaşımı (Gölcük Tabiat Parkı Örneği). Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Isparta.
- Akyol, A., Akbulut, E. (2017). Korunan alanların planlanması ve etkin yönetiminde ziyaretçi özellikleri ve algılarının önemi: Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı örneği. *Turkish Journal of Forestry*, 18(3): 197-206. DOI: 10.18182/tjf.306364
- Antalya Çevre Durum Raporu (2017). Antalya İli 2017 Yılı Çevre Durum Raporu. ÇED ve Çevre İzinlerinden Sorumlu Şube Müdürlüğü. Erişim 13.08.2019
- Antalya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü (2015). Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun Doğal Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları ile İlgili Raporu (Basılmamış), Antalya.
- Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2019). <http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/TR,68432/kultur-turizmi.html> (22.08.2019)
- Aslım, G., Yiğit A., İzmirli S., Yaşar A. (2012). Hayvan Koruma Kavramı ve Biyoetik Çerçevesinde Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları. *Kafkas Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Dergisi*, 18 (4): 657-662, DOI:10.9775/kvfd.2012.6217
- Atık, M., Ortaçesme, V., Sayan, M. S., Kaşan, R., Sönmez, S., Göktürk, R. S., Yıldırım, E. (2010). Olimpos-Beydağları Milli Parkındaki Rekreasyonel Faaliyetlerin Bitki Örtüsü ve Toprak Üzerine Etkilerinin Belirlenmesi. TÜBİTAK, Tarım, Ormancılık ve Veterinerlik Araştırma Grubu, Proje No: 107Y100, Ankara.
- Burek, V., Prosser, D. (2008). The History of Geoconservation: An Introduction, *Geological Society*, 300, 1-5.
- Cessford, G., Muhar, A. (2003). Monitoring Options for Visitor Numbers in National Parks and Natural Areas, *Journal of Nature Conservation* 11, 240-250.
- Dağ, V. & Mansuroğlu, S. (2018). Pamukkale/Hierapolis dünya miras alanı'nda ziyaretçi taşıma kapasitesinin belirlenmesi. *Mediterranean Agricultural Sciences*, 31(2), 107-115.
- Dağ, V. & Mansuroğlu, S. (2017). Korunan alanlarda çevre sorunlarının değerlendirilmesi: Pamukkale özel çevre koruma bölgesi. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 18(2), 109-120.
- Dağ, V. & Mansuroğlu, S. (2016). Tarihi Alanlarda Turizm Etkisinin Pamukkale-Hierapolis Antik Kenti Örneğinde İrdelenmesi. IV. Çevre ve Tasarım Kongresi 05-06 Mayıs 2016, Kayseri.

- Demir, C. (2001). Turizm ve Rekreasyon Faaliyetlerinin Olumsuz Çevresel Etkileri: Türkiye'deki Milli Parklara Yönelik Bir Uygulama. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, 200 s.
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (2019). <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP> Erişim 13.08.2019
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (2019a). Güllük Dağı (Termessos) Milli Parkı. <http://termessos.tabiat.gov.tr> Erişim 06.08.2019
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (2019b). Beydağları (Olympos) Sahil Milli Parkı. <http://beydaglari.tabiat.gov.tr/> Erişim 06.08.2019
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (2019c). Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı. <http://kursunluselalesi.tabiat.gov.tr/> Erişim 06.08.2019
- DÖSİMM (2019). Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü. Müze Ve Örenyeri Ziyaretçi İstatistikleri. <http://www.dosim.gov.tr/muze-istatistikleri>. Erişim 15.05.2020.
- Emekli, G. (2005). Avrupa Birliği'nde Turizm Politikaları ve Türkiye'de Kültürel Turizm, Ege Coğrafya Dergisi, 14, 99-107.
- Gül, M., (2006). Antalya Kent Merkezi Kültür ve Turizm Gelişim Bölgesinde Yer Alan Sit Alanları ve Bu Alanlarda Antalya Büyükşehir Belediyesince Başlatılan Çalışmalara İlişkin Genel Bir Değerlendirme. Planlama 2006/4. S. 121-145. http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/232fe81225bcaef_ek.pdf
- Keleş, T., Dağ, V., Mansuroğlu, S. (2016). Antalya Örneğinde Doğal Sit Alanlarında Yaşanan Sorunların Belirlenmesi. 6. Peyzaj Mimarlığı Kongresi, 8-11 Aralık 2016, Antalya.
- Kösebalaban, N. (1996). Turizmde Çevresel Yönetim ve Planlama. <https://arastirmax.com> Erişim 31.07.2019
- KUDEB, (2016). Koruma Uygulama ve Denetim Şube Müdürlüğü. Antalya Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı, İmar ve Şehircilik Şube Müdürlüğü tarafından hazırlanmış, Basılmamış Rapor.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2019). <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/antalya/genelbilgiler> Erişim 06.08.2019
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2012). Dünden Bugüne Antalya. <https://antalya.ktb.gov.tr> Erişim 13.08.2019
- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü (2019). <https://kvmgm.ktb.gov.tr/> Erişim 13.08.2019

- Manning, R. (2007). Parks and Carrying Capacity Commons Without Tragedy, Island Press, Washington, USA, 328p.
- Mansuroğlu, S. (2006). Turizm Gelişmelerine Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Akseki/Antalya Örneği, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 19 (1), 35-46.
- Orhan, T., Karahan, F. (2010). Uzundere İlçesi ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi, Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 11 (1), 27-42.
- Ortaçşme, V., Özkan, B., Karagüzel, O., Atik, M., Akpınar, M.G. (1999). Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkının Ekonomik Değerinin Saptanması, TÜBİTAK TARP (Türkiye Tarımsal Araştırma Projesi) 2152 No'lu Proje Kesin Sonuç Raporu, s.62.
- Sayan, M. S., Ortaçşme, V., Karagüzel, O., Atik, M., Şahin, T., Yıldırım, E., Avcı, Ü. (2005). Termessos (Güllükdagi) Milli Parkı'nda Rekreatif Taşıma Kapasitesinin Belirlenmesi. TÜBİTAK, Tarım, Ormancılık ve Veterinerlik Araştırma Grubu, Proje No: TOGTAG-3197.
- Simon, F. J. G., Narangajava, Y., Marqués, D. P. (2003). Carrying Capacity in the Tourism Industry: a Case Study of Hengistbury Head. Journal of Tourism Management, 25: 275-283.
- UNESCO (2019). United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu). <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/state=tr> 06.08.2019.
- Uzun, E., Bekiroğlu, S., & Torunoğlu, U. (2014). Antalya Olimpos-Beydağları Sahil Milli Parkı Gününbirlik Rekreatif Alanlarının Ziyaretçiler Açısından Sorunları. Ulusal Akdeniz Orman ve Çevre Sempozyumu "Akdeniz Ormanlarının Geleceği: Sürdürülebilir Toplum ve Çevre" Bildiri Tam Metni, s. 314-320. Isparta.
- Ünal, Y., Koca, A., Kısaarslan, Y., Yelsiz, M.Ş., Süel, H., Oğurlu, İ. (2019). Antalya Düzlerçamı Yaban Hayatı Geliştirme Sahasında yayılış gösteren karakulak (*Caracal caracal* Schreber, 1776)'ın popülasyon durumu, günlük aktivite deseni ve habitat tercihi. Turkish Journal of Forestry, 20(4): 474-480. DOI: 10.18182/tjf.638437.
- Sarıbaşak H., Başaran M. A., Başaran S., Kaçar S., Şahin T. (2010). ANTALYA Düzlerçamı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası'nda Yaban Keçisi (*Capra Aegagrus Erxleben 1777*) Popülasyonu ve Habitatının Değerlendirilmesi. Orman Genel Müdürlüğü Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Enstitüsü, Enstitü Yayın No: 57 ISBN: 978-605-393-106-5, Teknik Bülten No: 42.
- Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü (2019). <https://tvk.csb.gov.tr/> Erişim 13.08.2019

Sibel MANSUROĞLU

Veysel DAĞ

Selma KÖSA

Fezbanur DEMİR

A T A S O B E D
2021 25(1): 215-232

- 232
- Vuruşkan, A. (2009). Antalya Kentindeki Doğal Sit Alanlarına İlişkin Sorunların İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Antalya, 152 s.
- Yılmaz, F., Koç, A. (2018). Beydağları Sahil Milli Parkı Ekonomik Değerinin Seyahat Maliyeti ve Koşullu Değerleme Yöntemleri ile Belirlenmesi. Akdeniz İİBF Dergisi, 18 (38), 1-22. DOI: 10.25294/auibfd.492736
- Yücel, M. (2010). Doğa Koruma. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Ders Kitabı, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Genel Yayın No: 265, Ders Kitapları Yayın No: A-85, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ofset Atölyesi, 2. Baskı, 430 s., Adana.
- Yüksek, T., Cengiz, T., Yüksek, F. (2008). Doğal Alanlarda Festival Etkinliklerinin Koruma-Kullanma Açısından Değerlendirilmesi: Kafkasör Kültür, Sanat ve Turizm Festivali Örneği. Ekoloji Dergisi, 17, 67, s. 37-45, İzmir.